

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ-ΒΑΘΜΟΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

Β1. Οι βαθμοί των επιθέτων και των επιρρημάτων

Χρήσιμα στοιχεία θεωρίας

Ο μαθητής για να κατανοήσει τις παρακάτω δραστηριότητες και να απαντήσει πρέπει να γνωρίζει ότι:

1. **Βαθμοί ενός επιθέτου** είναι οι διάφορες μορφές που λαμβάνει ένα επίθετο, προκειμένου να δηλώσει διάφορα είδη και διάφορους βαθμούς σύγκρισης.
2. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις: **θετικός, συγκριτικός, υπερθετικός**. Από αυτούς ο συγκριτικός και ο υπερθετικός ονομάζονται **παραθετικά του επιθέτου** και σχηματίζονται **μονολεκτικά (με μία λέξη) ή περιφραστικά (με δύο ή περισσότερες λέξεις)**.

α) Ο θετικός βαθμός του επιθέτου: είναι η απλή μορφή του επιθέτου, όπως το γνωρίζουμε, που δεν προσδιορίζεται δηλαδή από το συγκριτικό ή υπερθετικό βαθμό και φανερώνει απλώς ότι ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα, κάποια ιδιότητα (Ο Γιάννης είναι **ταχύς** αθλητής).

β) Ο συγκριτικός βαθμός του επιθέτου: είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν συγκρίνουμε δύο «μεγέθη», το ένα εκ των οποίων έχει κάποιο γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από το άλλο (Ο Γιάννης είναι **ταχύτερος** αθλητής από τον Κώστα). Η λέξη που χαρακτηρίζει το επίθετο λέγεται **α' όρος σύγκρισης** (Ο Γιάννης) και η λέξη η οποία χρησιμοποιείται ως βάση για τη σύγκριση λέγεται **β' όρος σύγκρισης** (Κώστα).

Σημείωση: Η σύγκριση μπορεί να λάβει τις εξής μορφές:

Σύγκριση υπεροχής: ο α' όρος σύγκρισης υπερέχει ποσοτικά τού β' όρου (Ο Γιάννης είναι **ταχύτερος** αθλητής από τον Κώστα).

Σύγκριση υστέρησης: ο α' όρος σύγκρισης υστερεί ποσοτικά τού β' όρου (Ο Γιάννης είναι **λιγότερο ταχύς** αθλητής από τον Κώστα).

Σύγκριση ισότητας: οι δύο όροι σύγκρισης είναι ίσοι (Ο Γιάννης είναι **εξίσου/το ίδιο ταχύς** αθλητής με τον Κώστα).

γ) Ο υπερθετικός βαθμός του επιθέτου λαμβάνει δύο μορφές:

- i. **Σχετικός υπερθετικός βαθμός (ή σχετικό υπερθετικό):** είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν θέλει να φανερώσει πως ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα στον πιο μεγάλο βαθμό από όλα τα όμοιά του. Ο υπερθετικός βαθμός σχηματίζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που σχηματίζεται ο συγκριτικός βαθμός με την προσθήκη του οριστικού άρθρου μπροστά του (Ο Γιάννης είναι **ο ταχύτερος** ή **ο πιο ταχύς** αθλητής μέσα στην ομάδα),
- ii. **Απόλυτος υπερθετικός βαθμός (ή απόλυτο υπερθετικό):** είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν θέλει να φανερώσει πως ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα στον απόλυτο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα ουσιαστικά. Σχηματίζεται:

- είτε **μονολεκτικά** (με την κατάληξη συνήθως **-τατος, -η, -ο**)
- είτε **περιφραστικά** (**πολύ ή πάρα πολύ + θετικός βαθμός**), π.χ. «Ο Γιάννης είναι **ταχύτατος** αθλητής / Ο Γιάννης είναι **πολύ ή πάρα πολύ ταχύς** αθλητής».

Το απόλυτο υπερθετικό μπορεί να σχηματιστεί και με σύνθετες ή παράγωγες λέξεις, όπου το α' συνθετικό δηλώνει μια ιδιότητα στον απόλυτο βαθμό (**θεοσκότεινος /ολομόναχος / κατακόκκινος / πανέξυπνος / υπεραισιόδοξος / τρισευτυχισμένος /πεντανόστιμο κ.λπ.**).

<p>Σημείωση: Όπως και ο συγκριτικός έτσι και ο υπερθετικός βαθμός μπορεί να λάβει τις εξής μορφές:</p> <p>απόλυτος υπερθετικός υπεροχής: π.χ. «Ο Γιάννης είναιταχύτατος (ή πάρα πολύ ή πολύ ταχύς) αθλητής»,</p> <p>απόλυτος υπερθετικός υστέρησης: π.χ. «Ο Γιάννης είναι βραδύτατος (ή πάρα πολύ ή πολύ βραδύς) αθλητής»,</p> <p>σχετικός υπερθετικός υπεροχής: π.χ. «Ο Γιάννης είναι ο ταχύτερος / ο πιο ταχύς αθλητής μέσα στην ομάδα (ή που έχω γνωρίσει)» και</p> <p>σχετικός υπερθετικός υστέρησης: π.χ. «Ο Γιάννης είναι λιγότερο ταχύς αθλητής από όλους».</p>

3. **Σχηματισμός των παραθετικών.** Τα παραθετικά σχηματίζονται με τον ακόλουθο τρόπο:

ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ		
(μονολεκτικών και περιφραστικών)		
Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
- ος (πλούσιος)	-ότερος (πλουσιότερος) ή πιο πλούσιος	1) -ότατος (πλουσιότατος) ή πολύ / πάρα πολύ πλούσιος (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -ότερος (ο πλουσιότερος) ή ο πιο πλούσιος (σχετικό υπερθετικό)
-ύς (ταχύς)	-ύτερος (ταχύτερος) ή πιο ταχύς	1) -ύτατος (ταχύτατος) ή πολύ / πάρα πολύ ταχύς (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -ύτερος (ο ταχύτερος) ή ο πιο ταχύς (σχετικό υπερθετικό)
-ής (επιμελής)	-έστερος (επιμελέστερος) ή πιο επιμελής	1) -έστατος (επιμελέστατος) ή πολύ / πάρα πολύ επιμελής (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -έστερος (ο επιμελέστερος) ή ο πιο επιμελής

Κάποια επίθετα σχηματίζουν με διαφορετικό τρόπο τα παραθετικά τους και γι' αυτό ονομάζονται **ανώμαλα παραθετικά**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ		
(Μονολεκτικοί τύποι)		
Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
απλός,-η,-ο	απλούστερος,-η,-ο	απλούστατος,-η,-ο
καλός,-η,-ο	καλύτερος,-η,-ο	κάλλιστος,-η,-ο ή άριστος,-η,-ο
κακός,-η,-ο	χειρότερος,-η,-ο	κάκιστος,-η,-ο ή χείριστος,-η,-ο
κοντός,-η,-ο	κοντότερος,-η,-ο κοντύτερος,-η,-ο	κοντότατος,-η,-ο κοντύτατος,-η,-ο
λίγος,-η,-ο	λιγότερος,-η,-ο	ελάχιστος,-η,-ο
μεγάλος,-η,-ο	μεγαλύτερος,-η,-ο	μέγιστος,-η,-ο
μικρός,-η,-ο	μικρότερος,-η,-ο	ελάχιστος,-η,-ο
πολύς , πολλή , πολύ	περισσότερος,-η,-ο	δεν έχει
ταχύς,-εία,-ύ	ταχύτερος,-η,-ο	ταχύτατος,-η,-ο αλλά και τάχιστος,-η,-ο

Κάποια παραθετικά είναι **ελλειπτικά**: ή **δεν έχουν θετικό βαθμό**, διότι σχηματίστηκαν από επιρρήματα ή αρχαίες προθέσεις (κατώτερος – κατώτατος / ανώτερος – ανώτατος / υπέρτερος – υπέρτατος), ή **δεν έχουν υπερθετικό βαθμό** (προτιμότερος / προγενέστερος / μεταγενέστερος κ.λπ.).

4. **Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα** τα οποία δεν παρουσιάζουν διαβαθμίσεις της έννοιας τους. Τέτοια επίθετα είναι όσα δηλώνουν:
 - **ύλη** (πήλινος, γυάλινος, μάλλινος, ξύλινος, ασημένιος κ.λπ.)
 - **καταγωγή ή συγγένεια** (κρητικός, ζακυνθινός, προγονικός, αδελφικός, πατρικός κ.λπ.)
 - **τόπο** (βουνίσιος, καμπίσιος, στεριανός, θαλασσινός κ.λπ.)
 - **χρόνο** (αυριανός, χθεσινός, καθημερινός, τωρινός, σημερινός, χειμωνιάτικος, καλοκαιρινός κ.λπ.)
 - **κατάσταση που δεν αλλάζει** (πρωτότοκος, δευτερότοκος κ.λπ.)
 Αλλά και κάποια παράγωγα με **πρόθημα το στερητικό α- ή ξε-**, π.χ. «άγνωστος / ξεκάρφωτος» ή με κάποια **παραγωγικά επιθήματα (-άρης / -ούρης**, π.χ. «ζηλιάρης / λιγούρης»).
5. **Παραθετικά επιρρημάτων**: τρεις βαθμούς και άρα παραθετικά έχουν και τα επιρρήματα. Ως προς το σχηματισμό τους ακολουθούν τους εξής κανόνες:
 - α)** Όταν τα επιρρήματα προέρχονται από επίθετα, τότε σχηματίζουν τους τρεις βαθμούς **μονολεκτικά και περιφραστικά** ως εξής:
 - i.** Αν προέρχονται από επίθετα σε -ος, -η/-α, -ο (ωραίος, -α, -ο) και σε -ύς, -ιά, -ύ (βαθύς, -ιά, -ύ), τότε στο θέμα των βαθμών των επιθέτων προσθέτουμε την κατάληξη **-α ή -ιά** (ωραία –

ωραιότερα ή πιο ωραία – ωραιότατα ή πολύ ωραία / βαθιά – βαθύτερα ή πιο βαθιά – βαθύτατα ή πολύ βαθιά / καλά – καλύτερα ή πιο καλά – άριστα ή πολύ καλά). Εξαιρέση αποτελούν τα επιρρήματα που προέρχονται από τα επίθετα *πολύς* και *λίγος* (**πολύ** – περισσότερο ή *πιότερο* – *πάρα πολύ* / **λίγο**– λιγότερο – πολύ λίγο ή ελάχιστα).

- ii. Αν προέρχονται από επίθετα σε -ής, -ής, -ές (επαικής, -ής, -ές), τότε ο θετικός βαθμός σχηματίζεται με την προσθήκη στο θέμα του θετικού βαθμού του επιθέτου της κατάληξης – **ώς** και ο συγκριτικός και υπερθετικός με την προσθήκη στο θέμα των αντίστοιχων βαθμών του επιθέτου της κατάληξης – **ά** (επαικώς – *επαικέστερα* ή *πιο επαικώς* – *επαικέστατα* ή *πολύ επαικώς*).

β) Όταν προέρχονται από άλλες λέξεις ακολουθούν διαφορετικούς τύπους σχηματισμού των παραθετικών τους. Για παράδειγμα:

- Τα **τοπικά επιρρήματα** σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά (**κάτω** – *πιο κάτω* – *πολύ κάτω* / **έξω** – *πιο έξω* – *πολύ έξω* / **πίσω** – *πιο πίσω* – *πολύ πίσω* / **πάνω** – *πιο πάνω* – *πολύ πάνω* κ.λπ.).
 - Κάποια επιρρήματα δεν έχουν υπερθετικό βαθμό (**ιδίως** – *ιδιαίτερα* / **μπροστά**– *μπροστύτερα* / **νωρίς** – *νωρίτερα* / **πρώτα** – *πρωτύτερα* / **ύστερα** – *υστερότερα*), ενώ το επίρρημα *γρήγορα* έχει υπερθετικό το *γρηγορότερο* (**γρήγορα** – *γρηγορότερα* – *το γρηγορότερο*). Επίσης, το συγκριτικό επίρρημα **αρχύτερα** δεν έχει ούτε θετικό ούτε υπερθετικό βαθμό κ.λπ..
6. **Παραθετικά μετοχών:** όσες μετοχές σχηματίζουν παραθετικά, τα σχηματίζουν **μόνο περιφραστικά** (*αγαπημένος* – *πιο αγαπημένος* – *πολύ αγαπημένος* ή *ο πιο αγαπημένος*).